

toliko shkode prinese, sgubljajo in si tako revshino pripravljajo, ktera mora tim bolj obzhljiva biti, zhim vezhji je sanikernost.

Lepo in posnemanja vredno je, kar so nektare gosposke na Tirolskim vkasale in tudi s pridam storile, namrezh, de morajo vsi kmetji, kteri imajo svoje polje, travnike, verte i. t. d. vkupej, kakor so njih lastnine vezhji ali manji, vezh ali menj pomagati, de se brani, de flana ne pade. Kdor tega ne stori, mora pa kasen ali shtrafingo plazhati. Škoraj ravno tako tudi v Salzburškim v Pinzgavški dolini delajo. Tukaj je stara navada, flano s dimam preganjati. Kadar se namrezh v tem kraju flane boje, od vafi do vafi napové, de morajo iti dim delat. Okoli desete ure po nozhi se da ob takim zhasu s velikim svonam snaminje, de imajo germade sashgati, in vsak gospodár, vsak kmet ogenj naredí, kter do drusiga dne s velikim dimam gorí. Dim se kmalo po dolini potégne in jo sakrije. Kadar se sdaj solnze pokashe, njegovi sharki ne morejo skosi dim priti in nadelanim selfham od flane sadétim shkode prinésti. Zhe so pridno kurili, flana zlo nizh shkode ni storila ali pa zló málo.

De bi tudi prebivavzi nashih deshel tako délali! Šaj bi vse k svojimu pridu in k frezhi domazhije storili!

Od rasnih sort gnojá. *)

Perva skerb kmetvavza je na dobro obdelani semlji vezh in bolshih, ki je mogozhe shitnih, klajnih, in drugih selfh plemenov (sort) pridelat. Delo ne samore semli vedno tolkajn mozhi poverniti, kar je shitna, klajna ali selna raft is nje slezhe. Letò kmetvavzi od nekada sposnavshi so pusto semljo gnojili. Nektera semlja je bolji, druga manj zeravna, nektera sheli manj, druga mozhnejši vdelan gnoj; enim vstreshesh s konjskim, drugim s govejim, vovzhjim, švinskim gnojam. Enimu shelfhi vstreshesh s gnojam, drugu lepsi rata naslednje leto po gnoji. Vmétni kmetvouz bo vse te lastnosti semlje, gnoja in shelfh na tanko prevdaril, svoje delo, okrepzhanje in obsetu poljá tako obernil, kakor mu bode vmétna previdnost kasala.

Rasne lastnosti persti isloshiti bo sa drugo pot perhranjeno; in tudi od selfh, kakshno obdelvanje in semljo vsaktero hozhe, bo drugej povedano; sdej bomo lje od rasnih sort gnojá, njega lastnost in kako se ga ima s koristam poflushit, govorili.

Semlja se krepzha bres nafhe pomozhi, ali s njo; bres nafhe pomozhi jo krepzha srak, rosa, voda; s nafho pomozhjo shvinski in drugih sort gnoj, to je:

Govedni, per dobri klaji posebno tezhen in hladen, slasti na peshenim naglim sveti tezhen gnoj.

Konjski ima dosti soli in salitarja v sebi, sato je mozhno suh in vroz, tekne merslim, mozhvirnim njivam; fizer se ga more s govejim mejshati.

S' švinskim pognoji konoplam ali hmeli, fizer ga pa s konjskim pomejshej in tako dolgo leshati pusti, de se bo plevevno seme od preshizhov sneedeno rosgnojilo.

Zhloveshki gnoj is vsh nar mozhnejshi, saflushi s vezhi skerbjo in premiselkam biti h' koristi pripravljen. On slasti vstreshe vertnim selfham in travnikam, to de se drugo leto malo vezh posna. Zhe se pa semlja v' kupi s' takim gnojam dobro napoji, in po tim rostrosi, vezh let sa nar bolj gnoj tekne.

Kurjek in golobjek je od vezh nagel, on ima veliko oestre soli v' sebi, in le drobno stolzhen pa na tanko rostroshe, po bolj mersli kakor vrozhi semlji, dobro flushi; fizer vse posbge in vezh shkode kakor prida stori.

Sunaj teh gnojov povsod navadnih imamo tudi druge le v nekterih krajih navadne oni pridejo od shival, od rastva (Pflanzenreich) in drugih rezhi.

Vfaka rezh, katera se da v gnjilobo pripraviti, in ko se potem raspusti, ima svojo mozhrasti selfh pomagati. Od shival pride kri, kosti, drob, dlake, parkli, strojni obreski in mastne pomije is kuhinj posebno tudi gnojnz, od ktere je bilo she govorjeno.

Od rastenja: pepel, saje, shaganje, refje, nástil, plevel i. t. d.

Od skopanih rezhi nam flushi sa raft krepzhat: shgana illovza, zestno blato, gips, sol, salitar, kreda, apno, blato is bajerjov i. t. d.

Vsh teh gnojov ali prav rezh gnojnih namestnikov prvi so kosti drobno stolzhe, posebno sa mozherno in ilovno semljo. Sa vsak mirnik posetve jih je treba en zent ali dva verham mirnika, se jih rasheje koker seme in savlezhe ob enim. S jarim shitam rostroshe malo, s osimnim mozhno sdajo, ker se bolj po zhafi raspuste, kakor drugi gnoj; tode se sna pet do shest setev na tako gnojeno njivo bres drujiga gnoja s pridam storiti.

Zhe pomislimo, de bi mejtem nar manj dvakrat bili mogli gnojiti, de sa en mirnik posetve pet vos shvinskiga gnoja s voshno vret nar majn shest goldinarjov velja, toko vidimo, de smo si per enimu mirniku posetve sa 9 fl. 30 kr. v dobizhki, zhe s kostmi gnojimo, kterih zent 2 fl. 30 kr. koshta, in se bres druge samude s semenam na njivo pele, rostrosi in savlezhe.

Slasti, kader je slaba letna sa klajo, se sna marskateri kmetvouz skerbi šavoljo pomankanja gnoja snebiti.

Na prodaj se jih dobi drobno stovzhene po

*) Opomniti se mora, de je beseda sa besedo prizhijózh spisek tako natifnen, kakor smo ga spisaniga prejeli.

2 fl. 30 kr. srednje storzhene po 2 fl. 10 kr. per meni v Ljublani.

Dr. Orel.

Ilirke deshele nekadaj in sedaj.

(Na dalje.)

Potém, kadar so dolgo terpezhe preselovana ljudstva zhes Ilirijo na Lashko minile, in strahne vojske vezhidél ugafnile, so Nemzi rasdjane Ilirske deshele posédli, in jih med svoje vójvode, knése in druge slovézhe vojshake ali shlahtnike rasdelili. V tistih zhasih je ni bilo shlahtnosti bres serzhnosti in junashtva v bojih in na vojškah. Shlahtniki so si na stermih grizhih, sdaj takomenovane stare gradóve sosidali, se med seboj vezhkrat bojevali, she zlo kdaj eden drugimu hzhére po fili jemali in si jih porozhevali. Nar mozhnejshi pest je med to divjo gospodo pravizo delala; vsi drugi niso bili nizh zhislani; lushen je bil bres pravize, s telesam in shivljenjam pod oblastjo svojiga gospoda.

S zhasama so le ti shlahtniki po svéti veri rasvetljéni, in k ljubeshni omezheni svoje velike semeljske iménja svojim vojshnim hlapzám in lushnim, pod imenam od semlj, — zhés dali, in davke, desetíne, desete denáre, tlake i. t. d. si sgovorili. Takrat je she li Ilirski kmet, ki je popred lushen bil, — k poséstvu in k lastini prishel, in to se ima le svéti véri sahvaliti; miru pa she ni bil doségel.

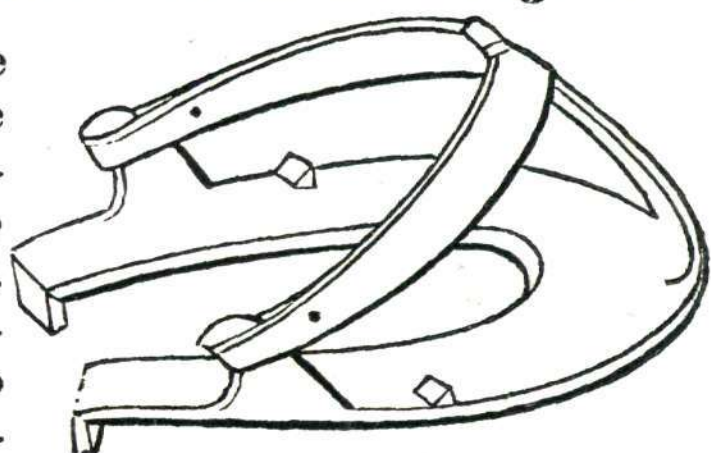
Sakaj medtém so Turki od jutra prishli, Gréshko zesarstvo premagali, se ga polastili, in so sazhele Ilirzam od jutra sabavljati. Póleg veliko kervavih vójšk, ki so imeli v 400 létah njih zesarji s nashimi zesarjami, bres de bi bili kdaj hótli stanoviten mir skleniti, — so njih deshelni poglavarji s njih nam nar blishnistih krajev, na svojo ván, vzhafi 150 let okoli petdesetkrat na Ilirsko perderli, kakor rasbojniki, v vezhjih ali majnfhih trumah. Ko so jih prestrahsheni ljudje vidili, so imeli navado rezhi: de jih je bilo, kakor listja in trave. Prijahali so vezhidel na klusétih, odperte terge in vafi so obrópali, poshgali, fantine, dekleta, shlahtne in bogate, zhe so jih sajéli, seboj vseli, in hitro pobégnili, de bi kjé vdarjeni ne bili; pa vender nikoli jo niso uhitali, de bi zlo nizh otepeni ne bili, in zhe so Koroshzi in Shtajerzi h Krajnzam pertisnili, so jih vezhkrat oblésli in pomorili, ali na zhakalistih na tavshente pobili. Kadar so zhes meje v deshelo vdarli, so Ilirzi po nar vezhjih vifozhinah ognje (germade) sashgali, de je vfa deshela sa to svedila. Vse je pred njimi trepetalo. Raskropljeni v majnfhi trume po pokrajnah ni nobeden vedil, od ktere strani bi snali priditi, ali kam pred njimi beshati. Gorjé vafém, kamor so na naglim in nevedama pridirjali. Tù ni bilo vezh zhafa beshati. Velikokrat so zeze verste ljudi po enakih potih, po kterih so tekli se skrit — njim v pesti prishle.

Benezháni so savolj strahú in sa brambo pred njimi terdno Pálmo sosidali; sakaj enkrat so bili pervréli zhes Zirknizo in Kráf do Vidma *), so shli zhes Bele gore na Koroshko in so se po Shtajerskim na dom vernili. Tisti zhas so seboj v lushnost vleкли polek 800 mashtnikov, veliko vezhji trumo drusih ljudi. Sledniga so pa vender nasaj dali, zhe se je kdo snashil, de ga je hótél sa drago zeno refhiti ali odkupiti.

(Konez sledí.)

Kójnške podkove bres shebljev.

Kaj? — podkove bres shebljev? bode te prashali. — Kako je to mogzhe? Glejte, podobfhino vam pokashem, de je tó ref. Franzosi so take forte podkove isnashli, ktere imajo namen, nesrezhe obvarovati, ktera tolikokrat konje savoljo sakovanja sadéne.

Skufnja tudi uzhi, de se podkove te forte rógov dobro dershe; sakaj konji tako podkováni so dolge pota storili. Kakor se vidi, je ta podkova nashi navadni enaka. Kar pri navadnih sheblji storijo, pri novi podkovi shelesne shpange storé, ktere po kopitu na kvishko grejo. Kadar je podkova na konjevi nogi, se she le sgorna shpange fkosi ufhesa kvishko stojzhe shpange potégne, in s tem se naredi, de se podkov terdno noge prime.

Zhe je tudi to ref, de se te podkove bres shebljev noge dershe, imajo pa druge napake, de se ne bodo nikoli nashi konji sploh s njimi podkovavali in nikoli ne bodedo vidili konjev v tazih zhrevlih hoditi. S temi podkovami je famo take konje dobro podkovavati, ki imajo kopita tako rastergane, de nobeniga sheblja vezh ne dershe, ali pa kadar imajo konji bolesni, savolj kterih se podkov na bolno kopito s shebeljmi pribiti ne smé. Sa take posebne potrebe je v zhasih dobro, pomozhke vediti. Savoljo tega in sa tó, ker so te forte podkove na Franzoskim, na Anglefshkim in na Nemfshkim veliko isgraja storile, smo bravzam nashih noviz te podkove bres shebljev na snanje dali, s kterimi je she veliko zesarfkih konj in vezh drusih na Dunaju podkovanih bilo.

Dr. Bleiweis.

Zevke sa krave molshi.

Zevke sa krave molshi so ali roshéne ali pa koshéne; s njih pomozhjo se mléko is vímena odtózhi, bres de bi ga bilo treba s rokami molshi. Te zevke so tako, kakor jih podobfhina kashe, na tistim konzu, na kterim se v zisej vtaknejo, okroglaste. Tako le se s njimi ravná:

Kakor pri navadni molshi se pred vime pozbene, s levo roko se zisej prime in s perstam toliko sfifne, de se kapliza mléka pokashe. To se savolj téga sgodi, de se vidi kam zevka vtakniti in de se ziseja lukniza odpre, de se loshej zevka va-njo vtakne. S déšno roko se sdaj ena ismed fhterih pripravljenih zevk na okroglastim konzu, kjer imá tri luknjizi na strani, med shugovzam in pavzam po malim verti in tako, slasti pri kravah, ki se teshko molsejo, nekoliko v zisej do kolefzhka pritifka. Zevka tako v zisej spravljena fama v njem oftane in mleko sazhe famo tezhi, kar toliko zhafa terpi, de se mlezhna shija na tisti stran vfa isprasni. Tako se tudi s drusimi trémi zevkami dela in lepo je gledati, kadar is vsh fhterih mleko zerlja, tolike

*) Palma in Videm (Udine) ste mésta v Furlaniji.